

Hnědožlutá trestnice seděla na rovině půl hodiny za větším okresním městem jako zkamenělý polyp prolezlý děrami a chodbami nějakých velikých a zlých mravenců. Ne-
 5 citelný portál z kamene a železa civěl tupě před sebe na zchátralou pláň, staré vojenské cvičiště, na jehož protilehlém konci konaly se v létě různé slavnosti, hry a závody a v zimě mihalo se bělavě kluziště jako velké mastné oko. Od hlavní kancelářské budovy za portálem rozbíhalo se
 10 dozadu paprskovitě několik dlouhých obdélníkových křídel s třemi řadami sražených podlouhlých oken, naplněných černým železem mřížoví, a celý tento zadek obklíčen byl vysokou zdí, hnědožlutou jako celá budova. Vojáků, kteří uvnitř obcházel ve dne v noci tuto zeď, nebylo ovšem
 15 viděti. Ale jejich volání, když se stráž střídal, byla jediným zvukem, který za noci vycházel z trestnice.

Rovněž něco veselejšího nebylo viděti zvenčí. Totiž záhony s keři, travou a květinami, které zpola vyplňovaly každý trojúhelník, jež tvořila vždy dvě křídla budovy
 20 s obkličující zdí. Po stranách a mezi nimi byly čisté pískové pěšiny, z nichž hlavní tvořila elipsu, po níž procházeli se vězňové dopoledne i odpoledne, určití v určitou hodinu, husím pochodem, velmi řídkým a rychlým.

Okna v celách byla výše než lidská hlava a nebylo dovoleno postavit se na židli a hleděti ven. Nebylo ovšem vězně,
 25 který by toho přesto nebyl činil, aspoň tehda, když studené železo mříže pocítil až na vlastním těle. Zejména však ti, kteří byli tak šťastni, že vyhlédnouce oknem mohli viděti něco více než pouze černě se lesknoucí okna protějšího
 30 křídla, činili to často, riskující, že budou drsně okřiknuti dozorcem, který odsune náhle klapku z oblého sklíčka v těžkých dveřích. Nebo že budou dokonce přistiženi ředitelem, který také nahlédá do cel, plíže se chodbami v plstěných střevících jako hladový živočich. To, oč mohli viděti více
 35 než ti, kteří viděli toliko nemilosrdnou budovu, byl kousek

krajiny se zahradou přímo za zdí, kde byly ovocné stromy a obydlí dozorců, pak s lučinou, protrženou záhybem pěšiny vedoucí k lesu, k temnému, jehličnatému lesu, který opevňoval obzor, a konečně s kusem nebe zvláště krásného. Malá dění v této krajině — pes poskakující a štěkající, stařena s otepí chrástí, dovádějící děti, hlouček výletníků — to bylo vše, co po celá leta mohli spatřiti z *druhého* života vězňové, kteří nechodili pracovat do polí nebo do města.

V zimě pak slyšali nejčastěji hejna vran, poletující mezi lesem a městem. Vídali je také. A třebaže krákání těchto ptáků považuje ledakdo za velmi nepříjemné, dívali se za nimi s oblibou, dokud nezapadli. Neboť vězeň nic nemiluje více (a bolestněji) než to, co letí, svobodně do dálky letí.

Tvrdé křídlo trestnice, jehož okny mohly oči nejlépe ukradnouti něco z této krajinky, bylo úplně vykázano celám pro samovazbu. Tyto malé, čisté cely hřejí takměř, když se odsouzený konečně do nich dostane. Neboť ve většině případů v době, kdy byl smýkán vyšetřováním, transporty, procesem, poznal tolik věcí ohavných a nečistých a krutých, že si jako můry zbaven oddechne na prahu takové bílé sedničky, světlé a teplé. A přichází-li utrmácen zpupným životem venku, zazdá se mu, jako by ta mříž v okně neplatila jemu, nýbrž světu, jež opustil, jako by bránila, nikoli aby *on* nemohl se vrátit tam, odkudž byl vyvržen, nýbrž aby *divoký násilník* z ulic a silnic nemohl i tu znova napadnouti — své oběti. —

Mladý strojní inženýr, v senzačním procesu odsouzený pro vraždu na dvacet let, byl dopraven do této trestnice jednoho zimního odpoledne. Zcela otupělý podrobil se tu přijímacím formalitám, aniž zpozoroval v úřednických tvářích jediného z lehkých zákmitů vlídného účastenství, jež pro něj mimoděk měli všichni, kdož se s ním setkali v této hrozné době. Dozorci zavedli jej do provizorní cely, pusté, temné, takměř podzemní, posluhující vězni vrhli mu sem rozměklý slamník, jež měl si dáti na pryčnu, klíče se otočily, závory zapadly: mohl spáti. Usnul také hned, nepocítiv ani hrůzy, ani ošklivosti nad tímto drsným uvedením do domu, který jako zúmyslně docela nic nepříjem-

ňuje nové potravě své první vniknutí do svých studených a neprůsvitných útrob.

Když však ráno vyšel z koupele, když převlekl se ze svých zanedbaných občanských šatů do drsného komisního prádla a do šedé uniformy, ohyzdné, ale čisté, o níž mohl si pomysleti, že ji dříve prodere, než opustí, a když octl se konečně nahoře na svém čísle, rozehrály se a rozlačnely poněkud jeho smysly. Se zvědavostí příjemně ukájenou prohlížel si prosté zařízení své cely, vytopené již horkým vzduchem, a teplý vnitřní úsměv rozprchl se na okamžik jeho nitrem, když zpozoroval, že dozorce jeho chodby namáhá se, aby mu proti předpisům neříkal „pane inženýre“.

Pak jej na několik dní úplně zaujal chlácholivý pořádek vládnoucí celým domem, jehož přijímací kanceláře a chodby dole, za vysokou a řinčící mříží, byly tak posupné a temné, ale cely nahoře takměř veselé.

Ranní zvon, který jej vymršťoval denně v touž chvíli z polního lůžka, jež bylo mu pěkně složití a ke stěně zavěsiti, připadal mu jako kohout kdysi doma, v rodném dvorci. A jakousi tichou, osvěžující radost působila mu pravidelnost veškerého dění v domě, s nímž přišel do styku. Z nedávné doby, kdy ještě pracoval technicky a vědecky, nezapomněl zvyku podrobovati se kázni čísla, a tož uvítal teď s instinktivní spokojeností návrat k jasnému pořádku, jímž vládlo číslo, a jeho probouzející se nervy měly ve všech konečcích příjemný, byť s mozkiem dosud nesdělený pocit, že jest u konce prudká katastrofa, která jej náhle strhla z kolejí a svrhla se srážu v nějakou špinavou, hluchou vodu.

Bílé stěny cely nezdály se mu tvrdé a s hnědou policí, v níž leželo několik velmi prostých předmětů, připomínaly mu vnitřek chalup z rodné dědiny. Brzy rozuměl smyslu všech zvuků a šramotů, které z koridorů a dvorů trestnice doléhaly k němu do cely; takměř s umíněnou malicherností vycházel vstříc všem předpisům domácího řádu. Sotvaže ozval se na kraji chodby kovový klapot plecháčků a zadržované kroky vězňů roznášejících jídlo, stál již u dveří, naslouchaje pravidelnému bušení dřevěných okének

hlučně spouštěných a opět přiřázených, a číhal, aby nejrychleji lapil nádobu, jakmile hrubá ruka neviditelného muže postaví ji na otevřenou záklopku.

Zbledlá inženýrova tvář, snědá poněkud a vyholená jako u bohatého džentlmena, energického profilu takměř římského, rozjasnila se. Ale světlo na jejích rysech zdálo se toliko odraženo na ně jasnými věcmi ji obklopujícími. Byla bezduchá a její hnědé oči neměly lesku ani života. S nechápajícím úsměvem, s mechanickou zdvořilostí odpovídal na všechny otázky. Když dvakrát denně hodinu měřil dlouhými a rychlými kroky umetenou elipsu v trojúhelníku čistě zasněženého dvora, vzdálen na tři čtyři metry vězně předcházejícího i následujícího, chvěla se mu chrípí ani-mální rozkoší, neboť vzduch tu byl čerstvý a někdy zcela prosycený závaný z borových lesů. Ale jeho zrak těkal po věcech kolem jako odpoutaný od nitra. A nestávalo se, co se tak často dělo dříve, když ještě pracoval a miloval: že by byl pohodil hlavou vzad a štíhlými prsty projel si rozhodným gestem tmavohnědé, poněkud delší a zvlněné vlasy.

Třetího dne přišel k němu ředitel. Pak v následujících dnech učitel ústavu, farář, lékař, soudní rada i místní státní zástupce. Chovali se k němu velice laskavě a bylo zřejmo, že jsou dohodnuti zpříjemniti mu nejvíce pobyt v domě. Měli všichni zvláštní výjimečné názory na jeho případ, které kolísaly celkem mezi tím, co si myslil domácí učitel, že jest totiž nesmyslné trestati člověka, který sám se potrestal nejvíce, a mezi tím, co méně logicky cítil ředitel, starý, vysoký a šedivý voják, že sice zločinec musí býti potrestán společností, ale že nutno míti výjimečné ohledy k člověku, o jehož obdivuhodném talentu mnoho se mluvilo a který jistě nepatří k těm, u nichž třeba napravovati něco trestnickou kázní. A pak: starý ředitel znal také ledaco z oněch věcí, které srazily mladého inženýra přes mez, jež dělí bezúhonnost a zločinnost.

Inženýr měl ostatně i velmi bohatou rodinu a vlivné příznivce. Tito lidé doufali ovšem v osvobozující rozsudek. Ale chladná na pohled ukrutnost vraždy a hlavně naprosté

opovržení k jakémukoli projevu lítosti a ke snaze prohlásiti jej za šílence, které ukázal vrah, zničily jejich naději. Bylo nutno skloniti se a ponechat na několik let jednomu z těch tvrdých ostrovů, jež vztyčují si lidé uprostřed své vřavy
5 jménem spravedlnosti, jeho sousto.

Ale ještě jedna věc pohnula vězeňské úředníky k veliké opatrnosti v zacházení s mladým mužem, kterého nechtěli zničiti. Byli to lidé dosti zkušení, aby postřehli, jak vnější jest úsměv inženýrovy tváře, jak prázdný jeho pohled
10 a z jakých pustých mlh přicházejí jeho zdvořilé odpovědi. Zdálo se jim, že sanatorium, k němuž jako k dobrodiní nemohla mu dříve dopomoci obratnost, čeká jej nyní jako zlá nutnost. Jeho bystré smysly, které ještě při procesu imponovaly jedněm a rozhořčovaly druhé — dobrému
15 psychologu bylo ovšem patrné, že inženýr prožívá tu ještě jednou a naposled svůj zločin a vše, co jej předcházelo, se zvýšenou horečnou takměř citlivostí a soudností a tak, jak byl proveden, nikoli kriticky ještě —, jeho smysly pohřbeny byly teď v jakémsi šedivém betonu, jehož tupá barva ne-
20 měnila se zvnitřku, nýbrž jen dopadlými reflexy zvenčí.

Ředitel i lékař zpozorovali ovšem okamžitý dobrý vliv světlé cely a jasného pořádku na povrchní stav inženýrův, ale věděli, co znamená ve svých důsledcích tato první známka procítání z otupělosti: po úplném vzkříšení těla
25 nastane úplné procitnutí soudnosti, kritické uvědomění si všeho, co se stalo, nejhorší krize.

Byla tuhá zima. Sněhy se jiskřily všude, kde se mohly zachytiti. Procházky osvěžovaly jako říční koupele. Jinak sedal inženýr ve vyhřáté cele u zeleného stolku, který stál uprostřed
30 jedné z delších stěn. Oknem dopadalo k němu ve dne veselé světlo z dobré strany, za soumraku pak rozžehoval mu dozorce nad stolkem posunovatelné rameno plynovodu. Přinesli mu do cely materiál a nástroje k nějaké mechanické práci s podotknutím, že si může dáti poslat, kdykoli bude
35 chtít, knihy a jiné potřeby ke studiu vědeckému. Na noc byly nástroje z cely odnášeny. Inženýr se zaměstnával. Zdálo se, že jeho mysl upjata jest vždy toliko k tomu, co právě konal. Bledost jeho tváří vyhlížela teď jako lehce

průsvitná látka, pod níž nalézá se cosi růžového; jen mezi okem a lícní kostí bylo to modravé. Ředitel přicházel k němu velmi často; ještě častěji však nahlížel do jeho cely sklíčkem ve dveřích, aniž inženýr o tom věděl. Neboť až u jiných cel spouštěl ředitel záklopku nedbaje, způsobí-li šramot, tak dobře ostatně známý vězňům, u jeho cely zavíral sklíčko opatrně a neslyšně. — 5

Jednoho večera, když dozorce odklepal kovovou hůlkou na mříži v okně svou denní zkoušku a zavřel dveře cely pevným nočním způsobem, když celý dům připravil se ke spánku na znamení dané zvoncem a plynový plamen nad zelenou deskou stolku rychle se stáhl, jako vypit rourkou plynovodu, inženýr, který byl zahlobán do své směšné práce, povstal a v modravém šeru, jež do cely naprášila jasná zimní noc, upravil si lůžko a pak počal se svlékati zvolna, sedě na židli a obrácen k jasně vynikajícímu geometrickému obrazci okna. 10 15

Když se potom obrátil k lůžku — přišlo to. Tu ležela celá nahá a spící jako tehda, s dlouhým loveckým nožem, zabodnutým až po rukojeť do jejího mladého a krásného těla tam, kde musel projeti srdcem. 20

Inženýr, polo svlečen, dopadl na kolena právě před lůžko a sepjaté vztýčené ruce položil přes to zabité tělo...

Druhého dne ráno navštívil jej ředitel ihned po snídani. Dozorce mu hlásil, že inženýr proklečel většinu noci před postelí a ráno nalezen byl na lůžku jen napolo odstrojený. Starý voják potlačil všechno pronikavé ve svém pohledu. Na první pohled bylo jasno, že inženýr dnes poprvé nutí se do všeho toho, co jindy činil s mechanickou snadností, do úsměvu i do řeči. Tvář měl z pouhých sivých cárů takměř nesouvislých a zdálo se, že by stačilo jediné fouknutí, aby se úplně rozpadla. Oči měl zarudlé a plné utajovaných jisker. Bylo zřejmo, že to byl člověk nevyspalý, — ale také člověk úplně, hrozně procitlý. Ředitel, nezmíniv se mu ani slovem o raportu dozorcově, odešel rovnou k lékaři, který právě chystal se k jednotvárné denní ordinaci. 25 30 35

Krise neměla naštěstí divokého a zničujícího průběhu. Hlavní okolnost, která ji zmírnila, byla ta, že inženýru

procitnuvšímu nebylo si po otázce „Cos to provedl?“ předložit ihned otázku druhou: „A co bude teď — s tebou provedeno?“, otázku, která pravidelně teprve zmnožuje náležitě výčitky svědomí.

5 Obyčejný pachatel, který není právě zločinec z povolání, vystřízliví pravidelně po provedeném činu, uvědomí si celý jeho nutný a všední dosah, spatří v nejtemnějších barvách vše, co viděl ve světle růžovém, a stane se kořistí štvavé hrůzy, hrůzy nejen ze zločinu, nýbrž i z jeho bezprostřed-
10 ních následků pro sebe. Ryzí výčitka svědomí, to jest taková, k níž není přimíšeno ani trochu strachu před trestem, jest právě tak vzácná jako úplná lhostejnost k trestům, jež nás mají postihnouti. I když zločin, který někdo provedl, zazdá se náhle i jemu hrozný, teprve myšlenka, že
15 teď právě snad počíná nelítostná štvance společnosti na něho, připraví jej znova o rozum a znemožní mu tak často uniknutí.

Této hrůzy před rozhořčeným lidským soudem a všemi mukami, které jej provázejí, zůstal inženýr ušetřen. Jeho
20 zločin vyplynul příliš logicky z jeho povahy a mladistvé víry ve svět, která byla veliká až k ukrutnosti. Byl tak vroucně mlád a přesvědčen o jakési nadlidské spravedlnosti svého skutku, že po jeho provedení nevystřízlivěl ze svého hněvu, z opojení mstitele, který méně mstil sebe než
25 uraženou dle jeho mínění lidskou důstojnost. —

Když mladý inženýr seznal za několik nedlouhých měsíců po svatbě, že jej klame ta filigránská panenka, podobající se krystalu milostné něhy a upřímnosti, bylo to
30 v době, kdy po prvních líbáncích vrhl se opět na svou práci s celým svým svěžím zápalem. Odborníkům bylo známo, že jest povolán bezpochyby k velikým vynálezům, a on sám měl také to sebevědomí. Veškeren volný čas, jež mu ponechal jeho technický úřad a teď tedy i láska, naplnil
35 oním zápolem s hmotou, který se jeví ve sloupcích cifer a liniích nákresů a v případě zdaru mění tvářnost světa a života. Při této své práci ocítil se v ryzím vzduchu tvůrců, a poněvadž byl mlád a přes temperament svůj velmi pilný, chodil obecným životem poněkud slepě a s hlavou rozpá-

lenou idealismem. Jeho nemnozí přátelé znali jej jako člověka nejlepšího, ale i prudkého a nedůtklivého, jakmile střetl se s nějakým bezprávím anebo s onou nepoctivostí, před níž krádež chleba z hladu zdá se nám svatým skutkem. Stávalo se to, a inženýr měl tudíž tušení o tom, že na světě není všechno v pořádku. To jej však pobízelo jen, aby se tím více staral o pořádek u sebe. Vcházel tím zbožněji takměř do své veliké a světlé pracovny, kde cifry, plány, knihy, nástroje a přístroje vedly zvláštní harmonický život, vedený tvůrčími myšlenkami. A cítil se tak šťasten, když večer vklouzala sem drobná, světlá postava a polibkem zvala jej k večeři. 5 10

Ale jednoho dne tedy náhle a prudce vystřízlivěl z lahodného snu o svém štěstí. A toto vystřízlivění bylo tak strašné, že spáchal zločin a po jeho provedení nedovedl ho litovati, aniž se ho hroziti. 15

Jeho krystal něhy a upřímnosti byl jen pěkný kousek prodejného masa. Jeho filigránská panenka přicházela do jeho náručí zadechlá ještě objetím nějakého obecného světáka. Jako docela docela obyčejná nevěstka! Předstírala mu lásku, protože byl bohat, protože ji dobře živil! 20

Inženýr neměl dosud času přizpůsobiti se světu, v němž je to samozřejmostí. Ani postaviti se nad něj s útrpným úsměvem. A tak ji tedy zabil.

Ve dveřích již se neohlédl. Ve své pracovně uzavřel jisté plány a papíry již dříve zapečetěné, napsal dopisy rodičům a příteli, jemuž svěřil správu svého domu, dopisy velmi suché a věcné, a pak dal se vlastním kočárem dovézti k vyšetřujícímu soudci, jemuž učinil detailní doznání ve snaze, aby byl později nejméně obtěžován. 25 30

V provizorním vězení probudil se druhého dne otupělý jako po dlouhé a důkladné pitce. Tato otupělost opustila jej až v den přelíčení. Jak bylo již praveno, prožil zde ještě jednou svůj zločin, se stejnými pocity, jen horečněji poněkud. A nevyčkav v tomto stavu ani rozsudku, smrskl se opět po několika bystrých větách, jimiž vysvětloval a ospravedlňoval svůj skutek, a vyhlížel jako hustá pavučina, z níž živočich odešel. — 35

Krize, které se v ústavu obávali, trvala u inženýra vlastně jen onu jedinou noc.

V té noci spatřil svůj skutek a to, co jej předcházelo a vyvolalo, v novém uspořádání. Neviděl již ostrých a dynamických kontur nevyhnutelného dramatu. Všechno
5 se rozplynulo ve vláchnou, jemnou a hudební malbu šedých a hnědých tónů, v níž každá věc, úplně rozložena, jevila se oku ze všech stran a zapředena v steré souvislosti. Krutě heroické osvětlení zmizelo a celé překotné dění onoho dne,
10 který počal náhodným odhalením nevěry a skončil ve vězeňské cele, ponořilo se v bolestné a soucitné šero.

„Zabil jsem, co jsem měl nejraději,“ šeptal inženýr kleče před postelí, dokud vychladlá cela a únava nepřinutily jej zavrtati se do lůžka. A tím nemyslel jen ženu, nýbrž i svou
15 vědeckou práci.

„Zabil jsem, co jsem měl nejraději.“ To byl bolestný a soucitný výsledek jeho procitnutí k nové soudnosti a citovosti, zádumčivý refrén všech jeho dalších představ, úsudků a pocitů.

20 Od té doby, mírný jako anemické dítě a hodný jako nemocné zvíře, sedával stále u svého stolku, vyřezáváje a slepuje nějaké titěrné krabice a pobroukáváje si časem táhlé písničky. Lékař konstatoval u něho jemnou melancholii, která však nebude mítí snad dalších následků a po čase
25 rozplyne se jako stárnoucí bolest.

Tak minulo několik dlouhých měsíců. Rodiče a přátelé, kteří přišli jej navštívit, odešli opět po vysvětlení ředitelové a lékařově nespátřivše ho, ale nabyvše jistoty, že správa trestnice činí vše, aby nejen nepocítil příliš nedostatek
30 svobody, nýbrž se i uzdravil.

Ovocné stromy za zdí trestnice, z nichž jarní větříky snášely bílé a růžové okvětní lístky až na hlavy procházejících se vězňů a nový sníh sypaly na trojúhelník dvora, odkvetly, minuly horké dny a zpěvy výletníků tam u lesa,
35 utichly první podzimní deště a za zeď padaly žluté listy.

V tuto dobu zpozorovaly osoby, jež se o inženýra soustavně zajímaly, že vydechuje časem zhluboka a zvláštním způsobem, jako by odhazoval nějaké dusivé cáry z nitra;

tu a tam promluvil také mimořádně, zažertoval. A jednoho dne vysvětlil řediteli velice klidně a rozumně, že by rád opět vědecky pracoval.

Ředitel potěšen dovolil mu ihned, aby si napsal o všechno potřebné. A o své újmě nabídl mu pak, že mu opatří 5 noviny. To však inženýr s díky odmítl. Ba naopak velmi zdvořile, ale i velmi důtklivě požádal ředitele a později i ostatní navštěvující jej úředníky a dozorce, aby ničeho nevypravovali mu o tom, co se děje venku. Rovněž žád- 10 ných návštěv zvenčí že si nepřeje. Nerad prý koná něco polovičatého, dodal s úsměvem.

Tím pokazil poněkud radost lékařů i řediteli, kteří, když vyslovil přání opět studovat, domnívali se, že jest konečně uzdraven. Stane-li se z melancholika podivín, nebude to 15 právě vítězství, myslili si. Choroba změní toliko tvářnost. A nakonec je přece jen nejisto, nerozvrtná-li červ organismu způsobem nebezpečným.

Inženýr zanechal svých krabiček a vrhl se na knihy, cifry, plány a nákresy jako na dub a železo, jimiž nutno se 20 probítky ke svobodě, ale mýjely mu teď měsíce a mýjela mu leta, aniž jich počítal, a svazky a papíry rostly kolem něho, jako by bylo jejich úkolem zesílit tlusté zdi cely a zabrániti, aby zvenčí nic nemohlo proniknouti k němu. Pracoval stále a zatvrzele, po veškeren čas, jež mu ponechávaly procház- 25 ky a životní funkce a návštěvy úředníků, kteří přicházeli dosti často a pobývali u něho dosti dlouho, snažíce se ochlazovati jeho pracovní horečku. Jinak však byl velmi čilý, hovorný a takměř veselý, našel opět svá energická pohození hlavou, která jej kdysi tak pěkně charakterizovala, a vjížděl si opět prsty, poněkud vyhublými, na temeno 30 hlavy, zapomínaje, že má vlasy krátce přistřiženy. O věcech, o nichž dalo se s ním mluvit, a to bylo skoro vše kromě novinek zvenčí, jimž se každý vyhýbal v hovoru s ním, rozprávěl bystře a se zájmem. Člověk, který by byl neznal jeho případu, byl by musel býti výborný psycholog, 35 aby byl postřehl u něho lehkých náznaků duševního stavu, jehož nelze nazvati normálním. Co z nich nejzřetelněji postihovali úředníci jej navštěvující, byl hlavně zvláštní

zvuk jeho hlasu, který přicházel jakoby z dálky a nezdál se nikdy vědomky platiti tomu, ke komu se právě obracel.

Ale bylo někdy velmi příjemno hovořiti s tímto mladým mužem navýsost inteligentním. Zejména domácí učitel,
5 starší člověk, přicházel často odpoledne, odepjal postel od stěny, usedl na ni, podal vězni doutník, sám si také zapálil a pak hovořili až do setmění. Filosofovali nejčastěji. Inženýr vracíval se však rád ke své osobě.

Někdy po dlouhé době přece se jen stávalo, že jej spatřili
10 nečinně sedícího na židli, s rukama objímajícíma jedno zdvižené koleno, obráceného k oknu a myslícího do dálky. Když učitel vstoupil do cely v takový okamžik, říkával mu inženýr s úsměvem: „Přetavoval jsem právě své vztahy ke světu.“ A pak mluvil pravidelně i o svém zločinu, zcela
15 klidně, jako o přirozeném, vědeckém faktu. Nebo jako o novinářské lokálce. To už jej viděl opět v jiném osvětlení, logicky následujícím, jako lhostejnou věc ve střízlivých barvách. Jako vzdálenou, překonanou horu po dlouhé cestě.

Jednou pravil: „Provedl jsem chlapecký kousek. Domní-
20 val jsem se, že pro dobro všech nutno zabíjeti prodajnost. Ale muž trestá nevěru opovržením a bere do ruky toliko koště, chce-li míti v domě čisto.“

A řediteli, který měl v domě také politické vězně a jako
starý voják považoval každou revoluci za nebezpečné dě-
25 tinství a který se mu chlubil lekcemi, které dává svým politickým přátelům o tom, že jest lépe zahubiti se ženou než politikou, odpověděl: „Jest jedno, čím se člověk zničí, je-li mu souzena záhuba. Ale nezapomínejte předně, že z mladých revolucionářů bývají dobří hófráti, a podruhé,
30 že politických táborů jest vždy nejméně dvě a že politická počasí rychle se mění, takže co jest na jedné straně zločinem, bývá na druhé oslavovaným heroismem. Kdežto zločin z lásky jest všude celkem týž po všechny věky. A jest o to nebezpečnější, že při něm ubíjí spíše příčiny než
35 důsledky skutku.“ A se smíchem: „Nevěra ženy může nás zahubiti, nikoli vězení, do něhož se dostáváme, když jsme ji zabili. To nás spíše uzdravuje.“

A opět jindy pravil: „Toť vše proto, že západní muži

jsou nemužní, že nemilují dosti svého díla a nemají dosta-
tečného vědomí své důstojnosti. Četl jsem kdysi o starém
Číňanu ze vznešeného rodu, znajícím všechny knihy
mudrců, který, když přistihl svého sluhu s jednou ze svých
žen, neuznal ani za vhodné dáti jim namrskati. „Člověk se
přece sotva obrátí, když mimojdoucí pes naň zaštěkne,“
řekl. Tehdy považoval jsem tuto moudrost za poněkud
chladnou, dnes však myslím, že starý Číňan měl pravdu.
U nás jsou ovšem jiné poměry. Ale žena, která neposkytuje
muži láskyplně možnost onoho fyzického vybití a citového
osvěžení, které jest nutno, aby se mohl s novou chutí vrhati
na své dílo, nemá znamenat pro skutečného muže nic víc,
než mu znamená pradelna. (Matky, které nepřenechávají
svých dětí pouze služebným duchům, nechme stranou.)
A nevěrná žena je špatná pradelna, které dáváme klidně
jednou rukou výpověď, aniž druhá ruka a ostatní tělo o tom
něčeho ví. To jest mužné... Nu, byl jsem chlapec.“ —

Tak míjela mírně a jednotvárně inženýrova leta v trest-
nici, aniž jevil nějaký smysl pro čas, pro život venku a pro
svůj návrat na svobodu. Tělesně dařilo se mu celkem dobře,
ztloustl poněkud i; jen barvu neměl pravou: byl sivě bledý
jako většina vězňů po delším pobytu v cele. Většina úřed-
níků nepozorovala nějaké změny v jeho chování. Toliko
učiteli, který s ním obcoval nejdůvěrněji, zdálo se, že inže-
nér není již tak pozorný a hovorný, jako býval. Téměř
nikdy již nepřistihl ho v zamyšlení, nýbrž vždy nacházel
jej zavrtaného do knih nebo výkresů, které, jak se mu zdá-
lo, snažil se před ním ukrýti. Býval roztržit a jaksi nerad
vstával od svého stolku. Konečně však všichni zpozorovali,
že nebezpečný červ, na nějž pomalu docela zapomněli,
koná v jeho nitru nějaké zlé dílo. Očividně stal se nemluv-
ným a nevrlym. Bylo jasno, že nic ho již nezajímá kromě
jeho cifer a papírů. Každý příchod věcí do své cely pova-
žoval zřejmě za nemístné vyrušování. Nedovedl se takměř
již ani slušně chovati.

Když jednoho dne přišel do trestnice na inspekci cizí
byrokrat jakýsi, vrchní soudní rada, a vstoupil do inžený-
rovy cely, byl ředitel, který jej ještě s jinými pány provázel,

nucen rázně inženýra do knih zahloubaného vybídnouti, aby přece povstal, a na stereotypní otázku radovu: „Jak jste zde dlouho?“ odpověděl inženýr hrubě: „Nevím a nezáleží mi na tom.“ Rada chtěl se již osopiti naň, ale
5 ředitel pospíšil si posuňkem dáti najevo, že není vše v pořádku v hlavě tohoto vězně, a rada rychle odešel.

Příjemné hovory odešly navždy z této cely a nikdo sem nechodil rád.

10 Inženýr překročil první polovinu čtyřicítky. Stárl nápadně. Jeho obličej podobal se zrcadlu, jehož sklo je kalné a zadní polev oprýskaná a odpadává po kusech. Vyhlížel jako člověk, jenž má velmi pilno a je stále vyrušován. Stav jeho vzbuzoval vážné obavy.

15 V trestnici byl pomalu deset let. Jeho rodina napjala teď všechny síly, aby vymohla mu milost. Správa věznice podala velmi černý raport o jeho duševním stavu.

20 Za deset let nezmění se napohled příliš mnoho. Ale ve skutečnosti je svět, ten svět venku, přece docela jiný. Svět mění se stále, jako člověk se mění mezi svým dvacátým a čtyřicátým rokem. V této době za deset let je člověk docela jiný. Také inženýr byl docela jiný. Neměnila se jen
25 pouzdra, která ode dne vraždy tu těsněji, tu volněji objímala jeho soudnost a citovost; změnil se i v jádru svém a záleželo vše jen na tom, podaří-li se odstraniti poslední a nejhroživější pouzdro z tohoto jádra, aby jádro mohlo
30 volně růsti za nových podmínek, anebo sroste-li pouzdro s jádrem a navždy je pohřbí ve své temnotě.

K pochybnostem správy o konečném osudu inženýrově přispěla nemálo ta okolnost, že ředitel, který měl ve zvyku
30 kontrolovati cely v hodinách, kdy věžňové byli na procházce, přišel náhodou na onu část inženýrových papírů, kterou nedůtklivý vězeň v posledních dobách skrýval opatrně a nenápadně před cizím zrakem. Byla to řada listů s četnými, velkými kresbami, z nichž na první pohled bylo
35 zjevno, že představují výsledky všech těch posledních studií a výpočtů inženýrových.

Ředitel dal ihned zavolati lékaře a vrchnímu dozorci dal pokyn, aby prodloužil nenápadně dobu procházky. Staří

praktikové stáli mlčky nad těmi kresbami, obracejíce pomalu list za listem. Jejich zvědavost proměnila se v neklid. Jemné mrazení pociťovali mezi lopatkami. Zdálo se jim, že nahlízejí okénkem do jiného světa, do světa matematicky studené hrůzy.

Byli to kovoví ptáci, mechaničtí lidé, zvířecí a nadzvířecí bytosti ze dřeva a kovu. Byly úžasně složitě konstruovány a do nejmenších detailů z různých stran přesně zobrazeny. Některé měly na sobě jakousi srst, jiné perí. Většina byla zobrazena nejméně dvakrát: jednou vstoje, podruhé v letu, s roztaženými křídly. Neboť *všechny tyto bytosti měly křídla*.

Nejzvláštnější bylo však, že ani ředitele, ani lékaře nenapadlo hleděti na tyto kresby jinak než jako na obrazy živých bytostí, ač mohli pohodlně nahlížeti až v jádro jejich mechanického nitra. Takový výraz měly tyto konstrukce. A současně byl tento výraz tak ukrutný a studený, že nebylo možno považovati je za něco jiného než za obludy.

Ale když přišli k poslednímu listu, oddechli si. Celý list zaujímala jediná kresba vznášející se obludy, v níž seděl člověk s jednou rukou na jakémsi řídítku a s druhou na postranním knoflíku. Spojení člověka s mechanismem odnímal zde tomuto všchnu hrůzu. Teprve nyní, obracejíce se nazpět, zpozorovali úředníci, že i v druhých obludách mohl člověk zcela pohodlně zaujmouti podobné místo, že byly tak konstruovány, aby tvořily jakési druhé člověko-vo tělo, vlastní jeho trup objímající mechanickým obalem.

Úředníci usmáli se teď na sebe, pokyvujíce hlavou poněkud v rozpacích. Pak si řekli, že fantazie, která přes všechny ty viditelné páky, klouby, kolečka, řetězy, potahy a jiné součástky mechanismu oživila tak mocně tyto smyšlené obludy, jest zajisté úctyhodná. Rovněž píle, s kterou to vše bylo zobrazeno. A rovněž skutečné vědění a skutečná vynalézavost, které daly se za tím tušiti. Ale uznali také, že právě sugestivní síla těchto výtvorů svědčí o velmi nebezpečné duševní chorobě původcově. Naštěstí den, kdy inženýr dostane se na volný vzduch, jenž — snad — zvrátí

vše k dobrému, není již dalek, dodali. Nicméně když zavřeli za sebou dveře cely a octli se v široké chodbě, od přízemní řady cel až ke stropu nad druhým patrem úplně souvislé a volné, ulevilo se jim teprve úplně.

5 Při nejbližší příležitosti přišli však ještě jednou s učitelem a s několika jinými úředníky podívat se na ony kresby. Poněvadž o věci předem se velmi mnoho mluvilo, nebylo překvapení již tak silné a nikdo nedostal mrazení. Zato učitel povšiml si dobře latinských nápisů, které na posled-
10 ním obraze vyplňovaly prázdná místa kol kresby. Byla to vesměs známá hesla, dnes již poněkud otřelá a směšná, jako: Sursum corda! Excelsior! Ad astra!

„Nu, nejedná se tu patrně o nic jiného,“ řekl, „než o teoretické pokusy s konstruováním létadel, které chorobná
15 fantazie zavedla na scestí a oblékla v tento příšerný háv. Ubohý inženýr! Bude velmi překvapen, až se vrátí do života.“

Inženýr pracoval stále a vytrvale. Takměř nutiti jej museli, aby se zúčastnil procházek. V povšechné nevrlosti
20 své míval jen vzácné chvíle jakési drsné bodrosti, patrně ve dny, kdy se mu práce zvláště dobře dařila.

Jednoho dne odpoledne, bylo to právě v první vánoční svátek a venku byla klidná pohoda s jiskřícím se čerstvým sněhem, odložil inženýr tužku na své skupiny cifer a jal se
25 choditi po cele, přemýšleje o jakémsi problému. Bylo to něco obtížného. Neboť za chvíli opět usedl, znova počítal a znova odhodil tužku. To se opakovalo několikrát, vždy poněkud prudčeji. Konečně se zdálo, že toho má dosti. A jako by se byl rozpomenul na bývalý svůj zvyk, usedl
30 na židli, obrácen napolo zády ke stolku, objal sepjatýma rukama vztýčené koleno a zamyslíl se. Neměl ovšem již toho bývalého pohledu zabořeného do dálky. Jeho oči tékaly po stěnách a po mříži.

Náhle však inženýr učinil neobvyklou věc. Ze svého místa
35 viděl oknem, které bylo v nejhořejší řadě křídla téměř až na kraji, kde křídlo končilo před vysokou zdí, kus šedého zimního nebe. Toto nebe to bylo, které — kdož může říci jak a proč! — způsobilo v něm malý převrat, takže poprvé

opět po dlouhých letech přistavil k oknu židli a vyhlédl do krajiny. Viděl žlutou, tlustou zeď s dlouhým sněhovým polštářem, za ní potrhané kostry stromů, pak dvě půlky domků, takměř mizících pod ohromnou čepicí, pak pláň bílou a holou a konečně černý, pobořený pruh lesa. Nezdál se v tom býti ani jediný živý pohyb. To nebe, které viděl i ze své židle, bylo na tom vlastně to nejhezčí. Nestálo to za to, že kvůli tomu vystupoval na židli. V nejbližším okamžiku byl by inženýr zcela jistě sklopil hlavu a spustil první nohu ze židle. Tu však stalo se něco v koutě nad lesem. Jako by bylo až tam dosáhlo na okamžik zakroužení nějakého obrovského ptáka, který se vznesl nad les a obloukem táhl na pláň, kterou zakrývalo protější křídlo budovy, anebo se vracel opět do lesa. Inženýr spatřil ovšem jen nepatrnou část tohoto zakroužení, ale rozměry ptáka uvedly jej v úžas.

Nebylo daleko k zešeření. Ale inženýr stál na židli, dokud sněhy nesplynuly s oblohou v neurčitou mlhu. Toho večera již nepracoval, usoudil však nakonec, že to byla nějaká moderní hračka dětská bezpochyby, o jejíž vzdálenosti i rozměrech se klamal, a když ulehal, myslel si, že se klamal vůbec.

Druhého dne odpoledne bylo to horší. Spatřil náhle ptáka, na kterého již docela zapomněl, ode dveří své cely, kde stál obrácen k oknu, v dáli na jasné obloze. Okamžitě vyšvihl se k oknu. Majestátní zvíře, rysujíc se překrásně na bělošedém, lesklém ještě nebi, plulo rychle k budově. „Bdím,“ řekl si inženýr hlasitě. Ale náhle počal se chvěti na všech údech a stále prudčeji, jako v zimnici. V několika vteřinách zvěděl, viděl, pochopil vše. Prudce, jistě, bez kolísání letěl aeroplán přímo k němu, jako veliký poštovní holub, mířící neomylně do svého budníku. Slyšel lomoz motoru, viděl člověka pevně sedícího pod dvěma křídly, zavolati mohli na sebe, byli by se slyšeli, bylo to lehké, křehké, krásné jako zjevení, inženýr odkláněl se od okna, když se mu zdálo, že to jest již *příliš* blízko, — a pak to zmizelo snad nad střechou budovy, snad nad jeho hlavou. To inženýr již nevěděl. Spadl spíše než slezl ze židle.

Ještě jednou odvážil se pak pohlédnouti zezdola na oblohu. Byla holá.

„Tedy lidé již lé-ta-jí!“ šeptal, strnule zíraje do šedobílé kalužiny nahoře. Sklesl na židli. To byl otřes, který byl
5 s to vyvážití onen první, ze dne vraždy. —

Bylo by klamem domnívati se, že inženýr při svých výpočtech a teoretických konstrukcích, které konal v cele, zpočátku přísně vědecky, později s příměsí chorobné fantastičnosti, byl veden číře egoistickým zájmem proslaviti
10 se jednou. Na to nepomýšlel ani v dobách své svobody, ani teď ve vězení, ač by to bývalo nyní tím přirozenější, teď, neboť mohl připadnouti na myšlenku, že nová, ryzí sláva pomůže mu nemálo přenést se přes onu bolestnou, která ho již potkala. Věnoval-li však ve svém mládí přes
15 veškeren idealism svůj síly své především vědě pro vědu, ujal se ve vězení díla hlavně v tom přesvědčení, že také věda je tu, aby člověka povznášela. Ten smysl měla latinská hesla na poslední jeho kresbě. „Člověk musí létatí,“ řekl jednou učiteli, „aby si zošklivil svoje neřesti.“ A po
20 chvíli dodal tehda: „Lidem, kteří budou létatí, neublíží ženy, které klamou.“

Je lhostejno, je-li tento názor správný či nikoli. Inženýr sám, když latentní jeho choroba opět zjevně propukla v nové, řekněme, misantropické podobě, nebyl již úplně
25 tohoto mínění, což ovšem má malý význam, poněvadž jeho soudnost byla v té době opět značně porušena. Stavěl na papíře svá pitvorná létadla, v nichž létající člověk měnil se v děsivou obludu, s tou černou fixní myšlenkou, že je staví pro muže, pro výjimečné muže, hodné toho jména, aby
30 snáze udrželi ženy na úzdě a zvítězili tak konečně nad jejich věrolomnými pudy. Což jest jistě myšlenka mnohem směšnější než ona předchozí.

Hlavní věcí jest však, že inženýr v žádné předešlé době života nemyslel při své práci na sebe, nýbrž na společnost,
35 a později že se nejednalo mu tak o to, aby on vynašel létadlo, jako o to, aby lidé létali. To je důležité vědět, máme-li pochopiti následky velikého otřesu, jež v něm způsobilo spatření prvního aeroplánu. —

Inženýr sklesl na židli a zanedlouho bylo slyšeti jeho vzlyky. Od dětských let ponejprv inženýr plakal. S velikými hrachy, které dopadaly na podlahu, tříštily se tu a vpíjely do dřeva, vytékalo také, v nich rozpuštěno, dusivé pouzdro, jež svíralo jeho citovost a soudnost, a vytékaly také z jeho mozku misantropické představy, vzniklé z jednotvárné potravny intelektu. 5

Tak seděl inženýr až do soumraku, kdy přišel dozorce rozsvítit plyn. Vyskočil a uvítal jej tak vesele, že muž ulekán couval ke dveřím. To rozveselilo inženýra ještě více. 10 Maje v očích ještě poslední slzy, pravil hlučně: „Řekněte panu řediteli, že bych s ním zítra velice rád mluvil.“ Bylo jasno, že inženýr plakal tedy radostí, ale dozorce nemohl toho vědět, a proto okamžitě hlásil řediteli, že se inženýr bezpochyby již docela zbláznil. 15

Ředitel dal si vyličiti důvody dozorcova podezření a uznal, že prozatím bylo by zbytečno neobvyklé zakročení. Jakmile však budova pohřížila se v první spánek, nemeškal ve svých plstěných střevících připlížit se ke dveřím inženýrovy cely a nahlédnouti do ní sklíčkem. Našel jej pevně spícího a byl prozatím upokojen. 20

Druhého dne ráno byl inženýr opět velice vesel a přívětiv. Teď, v denním světle a po prvním překvapení, nezdálo se již ani dozorcí, že se docela zbláznil, nýbrž naopak že jest velmi a docela zdrav. V deset hodin šel inženýr k vyžádanému raportu. „Pane řediteli,“ pravil, sotva vstoupil, „krátce řečeno, chce se mi již velice svobody, a tož jdu vás prosit, abyste mi byl laskavě nápomocen při žádosti o milost... Jsem tu již deset let,“ dodal v náhlém rozpomnění se. Ředitel podal mu takměř dojatě ruku a pravil, neopomenuv 30 dodati si slavnostního vzezření: „Není toho již třeba, pane inženýre (poprvé za celých deset let pojmenoval jej takto), právě přišlo ranní poštou příznivé vyřízení žádosti, kterou podala před delší dobou vaše rodina. Gratuluji vám. Jste svoboden.“ 35

— — — — —
S gesty malého nezbedného chlapce, poněkud nemo-
torně a opile, vkročil inženýr do kočáru čekajícího před

strnulým portálem. Přilepil obličej k oknu a hltal beze smyslu všechny vynořující se a rozšiřující se věci.

Na kraji nádražního náměstí dohonili automobil, jenž jen pomalu a nesnadno razil si cestu vpřed, obklopen jása-
5 jícím zástupem. Stál v něm mladý, snědý a štíhlý muž sportovního vzezření a mával národním praporkem. Vzadu mladí lidé zpívali Marseillaisu.

Inženýr rázem vyskočil z kočáru. „Jedte do hotelu K.,“ vykřikl na kočího, „a počkejte tu na mne. Přijdu hned.“

10 A jal se provázeti automobil, nepátraje ani, nemýlil-li se ve svém tušení. Počínal si nejzběsileji ze všech. Opravdu jako chlapec. A měl takovou nehoráznou radost, když aviatik obracel se s praporkem stále znova právě k němu.

Když přiburáceli na nádraží a zástup zastavil se u scho-
15 diště, po němž schází se k perónům, byl inženýr v jeho čele. Smál se, jásal, pokřikoval, dokud aviatik nesestoupil. Lidé již pozastavovali se nad ním více než nad odcházejícím. A když cizinec docela zmizel v tunelu pod nádražím, smál se inženýr ještě z plna hrdla a křičel: „Však počkej,
20 chlapíku, já ti také něco ukáži!“ Poprvé v životě vybuchl v něm zdravý, junácký egoism. Cenil zuby jako dravá šelma.

Pak zmocnily se ho mdloby a byl by klesl, kdyby ho byl jakýsi silný výrostek nezadržel.